

UDK: 339.923:061.1EU
Bibliid 0543-3657, 63 (2012)
God. LXIII, br. 1145, str. 31-49.
Pregledni članak
Primljen: 17. januar 2012.

Saša OJDANIĆ¹

Budućnost Evropske unije (2010-2020): Izazovi i perspektive

ABSTRACT

The term "future" covers the period of the EU's development in the next ten years (2010-2020). Analysis starts from the time when the Lisbon Treaty entered into force (from December 1st, 2009). More important than the symbolism of years is to stress that the complex socio-political relations, both in international relations and inside the EU, together with probable consequences of the economic and financial crisis. All that could have a long-term influence on EU decisions, meaning that the EU needs to make necessary adjustments in line with the changing conditions in the world, all viewed in the context of the realisation of the vision of its work by the year 2020.

Key words: the economic and financial crisis, challenges, reform, vision.

Uvod

Pod pojmom „budućnost“ EU, podrazumeva se razvoj EU kroz vremenski period od deset godina (2010-2020).² Analiza se poklapa sa

¹ Mr Saša Ojdanić, diplomata, Ministarstvo spoljnih poslova Republike Srbije. E-mail: sasa.ojdanic@mfa.rs. Članak je zasnovan na autorovoj doktorskoj tezi sličnog naziva na Fakultetu za ekonomiju, biznis i administraciju, Beograd, Srbija. Stavovi izneti u radu predstavljaju lično mišljenje i ne odražavaju neophodno i zvanične stavove državne institucije u kojoj je autor zaposlen.

² Formalno, 2009. i 2010. godina, u istoriji ostaju karakteristične po nekim od važnijih događaja unutar EU: institucionalna reforma EU (ishod irskog referenduma o Lisabonskom ugovoru, čitav proces ratifikacije i konačno usvajanje Lisabonskog ugovora), rezultati izbora Evropskog parlamenta (jun 2009. godine), preokupiranost parlamentarnim izborima u nekoliko evropskih zemalja, uključujući Nemačku, prevazilaženje finansijske krize u Grčkoj, nezadovoljstvo ekonomskom situacijom i masovnost štrajkova građana širom država članica EU. Simbolično, 2009. godina označava i petogodišnjicu ulaska novih država članica (10) u EU, kao i dvadesetogodišnjicu pada Berlinskog zida.

stupanjem na snagu i primenom Lisabonskog ugovora (od 1. decembra 2009. godine), kao suštinskog međunarodnopravnog dokumenta koji će obeležiti duži period institucionalnog ustrojstva i razvoja EU. Mnogo značajnije od navođenja simbolike godina jeste ocena da bi kompleksni društveno-politički odnosi, kako u međunarodnim odnosima, tako i unutar EU, sa mogućim posledicama opšte ekonomske i finansijske krize, mogli dugoročno uticati i odraziti na odluke EU oko neophodnih promena i prilagođavanje EU uslovima svetskih promena, kao vizije njenog delovanja do 2020. godine. U vremenu globalnih promena, više nego ikada je značajno da se osmisli pozitivna vizija za budućnost EU. To znači odbranu tekovina iz prošlosti, ali i razvoj novih evropskih interesa i odgovornosti za XXI vek u cilju stvaranja humanijeg evropskog (socijalnog) modela društva i prilagođavanja novim uslovima međunarodnih odnosa. Pitanje vizije Evrope je jedan od osnovnih elemenata rasprave koja je u toku među samim članicama EU.

Analiziranje i vrednovanje aktivnosti i trendova budućeg razvoja EU (2010-2020), u situaciji kada je sadašnjost i perspektiva EU složena, krajnje je neizvesno.³ Aktuelna teorijska istraživanja najviše pažnje posvećuju situaciji u EU u svetlu postojeće političke, ekonomske i društvene krize, međureligijskih razlika, periodu pojačanog evroskepticizma i načinima kako se postojeći problemi mogu prevladati. U procesu traženja podsticaja i realizacije rešenja prema izazovima na unutrašnjem i spoljnopoličkom planu, EU se nalazi u periodu koji bi trebalo da bude iskorišćen da se „projektu“ EU pruži potpuno novi sadržaj, što je neophodno, s obzirom da ni osnivači EU (tadašnji lideri) nisu mogli da zamisle u kakvu će organizaciju da „izrase“ Evropska ekonomska zajednica.

Jasno je da u ovoj deceniji pred EU stoje brojni izazovi, a njen razvoj se može okarakterisati kao odlučujući za budućnost. Sagledavanje širih geoekonomskih i geopolitičkih procesa, svakako je neophodno kako bi se celovitije razumela povezanost i posledice koje mogu da utiču na dalji razvoj EU.⁴

Međunarodne odnose i dalje opterećuju brojni problemi koji nisu rešeni. Krizna žarišta se ne mogu lako sanirati, a nova mogu lako da eskaliraju. Decenijski izazovi i socijalni problemi su i dalje prisutni. Afrika je u tom

³ Razmatranje budućnosti je interesantna i inspirativna tema, s tim da su predviđanja svakako rizična i nezahvalna, uvek podložna kritici (žestokoj). A mogu se potvrditi tek *a posteriori*.

⁴ U naučnoistraživačkim radovima ovog (ili sličnog) tipa, od značaja je ukazivanje na međuzavisnost pitanja geostrateških događanja u svetu. U razmatranju sveukupne perspektive međunarodnih odnosa, ne bi trebalo zanemariti uticaj i interese pojedinih država na buduće međunarodne odnose i procese, zahteve za reformisanjem međunarodnih organizacija u skladu sa odnosima u 21. veku, moguće krizne situacije u svetu i njihov uticaj, prognozirani uticaj država nadolazećih ekonomija (Brazil, Rusija, Indija i Kina - akronim BRİK), posebno problemi koji proizilaze iz nesigurnosti zapošljavanja i demografske razlike, suočavanje sa promenama uslova životne sredine, realizacija ostvarivanja proklamovanih prioriteta proizvodnje i potrošnje održivih izvora energije i drugo.

smislu najdrastičniji primer, ali i stanovništvo u Evropi, mi koji prolazimo kroz proces ekonomske i društvene transformacije, osećamo ozbiljne posledice. Pored toga, odsustvo perspektive za bolju i prosperitetniju budućnost su u korenu mnogih problema koji nas opterećuju.⁵ Iako su brojne nepoznanice sa potpuno neizvesnim ishodima oko EU, opšti trendovi se mogu predvideti, te se problemi s kojima se suočavamo mogu definisati. Takva situacija nalaže posvećivanje izuzetne pažnje ovim pitanjima i intenziviranje akademskih napora u vezi sa procenjivanjem i pružanjem mogućih odgovora na sadašnje i buduće probleme. Stoga je od interesa razmatranje odgovora na pitanje: da li se i u kom pravcu može prevazići finansijska kriza i pojačani evroskepticizam unutar EU.

Istorija kao pouka za budućnost

Istorija Evropske unije traje već šezdeset godina, sporazumna načela (EU ugovori), zajedničko ekonomsko tržište, zona jedinstvene valute, uspostavljanje „Šengen“ zone, kohezivne politike, dokaz su da je „projekat“ EU nastao i razvijao se fazno kroz različite periode, decenijski.⁶ Današnja EU je bitno drugačija od EU od pre deset ili dvadeset godina, kamoli od pre šezdeset godina, što jednostavno potvrđuje da će se i u budućnosti menjati, prilagođavati.

EU je omogućila evropskim državama da se pridruže, opšte gledajući, ostvarivanju ideje ujedinjene Evrope, da ostvare mir i slobodu, kao najveće dobro i princip demokratije, blagostanje, solidarnost i zajedničku budućnost. Kao specifična institucionalna tvorevina regionalnih, evropskih i svetskih razmera, sa različitim stepenima uspešnosti, EU je obezbedila tokom proteklog istorijskog perioda razvoja relativno fleksibilnu osnovu, mehanizme za razvoj i prilagođavanje unutrašnjim izazovima, kao i promene na međunarodnom nivou. Od osnivanja do današnjih vremena, EU je menjala ciljeve, definisala nove metode za realizaciju istih, proširivala nadležnosti i uz sve navedeno, upetostručila članstvo.

Ako EU sagledavamo iz ugla periodičnih kriza kroz koje je prolazila u dosadašnjem razvoju, te iste tekuće ekonomske krize, relativni „usponi“ i „padovi“, predstavljaju glavne karakteristike EU i način njenog

⁵ Na primerima krize u Gruziji 2008. godine, odnosno, njenim karakteristikama klasičnog oblika rata, kao i podelom država članica unutar EU po pitanju nezavisnosti Kosova i Metohije (Slovačka, Grčka, Kipar, Španija i Rumunija nisu priznale jednostranu proklamovanu nezavisnost Kosova 2008. godine), može se reći da problematične situacije ostaju nerešene i neizvesnost je prolongirana za određeni period, bar u ovom delu Evrope.

⁶ U poslednjoj deceniji dvadesetog veka dogodile su se značajne promene u sistemu međunarodnih odnosa. Evropa je doživela ključne promene (od 1989 – pad Berlinskog zida), samim tim i preoblikovanje svetske geostrateške scene, a međunarodni položaj čitavog regiona Balkana je bio destabilizovan. Ni sledeća decenija neće ostati imuna na slične događaje.

funkcionisanja.⁷ Prema mom mišljenju, EU je tokom pedesetogodišnjeg razvoja paralelno nailazila i na ograničenja u unutrašnjem ustrojstvu, odnosno poteškoće u sprovođenju načelnih sporazuma (ugovora), tako da su joj konstantno bila potrebna prilagođavanja ili nova institucionalna rešenja. S obzirom da EU aktuelno prolazi kroz period krize, privrednog usporavanja i/ili ekonomskog zastoja, sa svim specifičnostima koje su se odrazile na javne dugove većine država članica EU, visoku stopu nezaposlenosti, sa pojavom masovnih štrajkova širom Evrope i nezadovoljstvom građana, ovaj istorijski krizni period je svakako značajan za izučavanje.

Događanja unutar EU i među državama članicama EU pokazuju međutim, da ne postoji još uvek potpuna saglasnost u pogledu okvira u kome će se tražiti rešenja. Zato nam je sa akademske tačke posmatranja, neophodno razložno sučeljavanje konkretnih i realističnih alternativa, pre svega o tome kako prevazići sve složenije političko-ekonomske izazove, opštedruštvenu, čak i moralnu krizu.

Međunarodni problemi

Međunarodni problemi i razni oblici kriza u današnjem savremenom društvu i ekonomskim kretanjima mogli bi u budućnosti da poprime sve kompleksnije forme. Međunarodni problemi se uvećavaju linearno, a vreme potrebno za njihovo rešavanje se udvostručuje. Tempo promena je ubrzan. Dešavaju se značajne demografske i ekonomske promene, zajedno sa tehnološkim rastom. Fokus na inovacijama i informacionim tehnologijama je neophodan da bi se ostvario napredak u budućnosti. Široka primena mobilnih aparata je omogućila talas novih konzumerskih aplikacija (u svetu ima oko četiri milijarde pretplatnika), a internet sveukupno je evoluirao do izvora informacija i platforme sa neslućenim razmerama. Usavršavanje informatičkih tehnologija, omogućava i razvoj novih – biotehnologije i nanotehnologije, što vodi ka promenama daljeg razvoja evropskog društva u celini. Ako bi se EU posmatrala iz navedenog aspekta, druga decenija XXI veka nudi svetliju perspektivu i novu nadu. Ipak, preovladava mišljenje da EU prolazi kroz proces ekonomske i društvene transformacije, opterećena problemima koji nisu rešeni, uz pojavu novih izazova. Za deset narednih godina, što predstavlja kratak istorijski period, nije moguće stvoriti koherentnu i valjanu alternativu današnjem liberalnom modelu. Ono što je sigurno i logično, odnosi u svetu će 2020. godine izgledati drugačije, ali neće biti obavezno bolji. Veća je pretpostavka da nevesela sadašnjost naslućuje i priziva još neizvesniju budućnost.⁸

⁷ Kao nepobitnu činjenicu ove argumentacije, podsećam na ubedljivu izjavu nekadašnjeg predsednika Evropske komisije Žaka Delora, da „evropske integracije nisu duga i tiha reka, nego haotična istorija sa povremenim dinamičnim, pa i euforičnim periodima, ali i vremenom prepunih sumnji i žestokih kriza”.

⁸ Iako se može reći da su predviđanja dramatična i mogu se imati protiv argumenti, sigurno je da će navedena pitanja dominirati u međunarodnim i bilateralnim odnosima.

S obzirom na evoluciju događaja, kako u kontekstu posledica (globalne) finansijske krize, čije efekte još nije moguće realno sagledati, tako i izazova sa kojima je EU suočena unutar evrozona, a koji u izvesnoj meri i dalje utiču na njenu stabilnost, izdvojiću dva ključna toka koji bi nesumnjivo mogla da utiču na određivanje dalje „sudbine“ evropskih integracija, pa i dalekosežno pozicioniranje i značaj EU na međunarodnom planu.

Konstatacija se odnosi, pre svega na relativno slabljenje međunarodne pozicije EU, usled objektivnih kretanja na globalnom ekonomskom planu, čije je težište već nekoliko godina preneto na zemlje Dalekog istoka (Azija), a u kontekstu poznatih procena da je ekonomska kriza pogodovala tendenciji rasta i dominacije, pre svega kineske (i azijske) ekonomije, uz paralelno dugoročno slabljenje transatlantskih ekonomskih veza. Iako je danas EU geografski veća i formalno ujedinjenija nego ikad, njen opšti ekonomski kapacitet i globalni kredibilitet ne predstavljaju dovoljne kriterijume da bi se nametnula kao očekivani faktor u svetu, bar ne u njenoj zajedničkoj spoljnoj i bezbednosnoj politici, koja je uslovljena složenim međunarodnim odnosima i interesima najvažnijih članica EU. Očigledno je da se u okvirima zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU, bar za sada, nije uspelo sa prevazilaženjem nacionalnih ograda i interesa, što posredno dovodi u pitanje međunarodni uticaj EU u celini.⁹

Druga karakteristika evolucije u globalnim ekonomskim odnosima koja se, ujedno odnosi na potrebu prilagođavanja EU pomenutom razvoju, proizašla je iz njenog suočavanja sa posledicama finansijske krize, a samim tim i na neophodnost unutrašnje reforme sve složenije monetarne integracije unutar evrozona. Takav trend, dugoročnije bi mogao da utiče na dalje učvršćivanje „ekonomske vladavine“ (*economic governance*) u EU, vršeći na taj način centralizaciju ekonomskih politika država članica, radi jačanja njene integrisane ekonomske pozicije i konkurentnosti na globalnom planu. Imam u vidu činjenicu da EU u svojim strateškim projekcijama planira da konkuriše vodećim svetskim silama u mnogim oblastima naučnotehnološkog istraživanja, posebno u onim pilot oblastima koje su

⁹ Međunarodni odnosi su bili dodatno destabilizovani razvojem događaja u zemljama severne Afrike (od decembra 2010. godine kada su započeti masovni protesti građana protiv višedecenijske vladavine autoritativnih režima, a kulminirali posle nekoliko meseci, tokom februara i marta 2011. godine, sukobima pripadnika opozicije i bezbednosnih snaga u Libiji), što je rezultiralo rezolucijom SB UN 1973 (o zaštiti zone letova i pomorski embargo), i kasnije vazдушnim napadima zapadne koalicije na oružane libijske snage, vojne i civilne ciljeve, odnosno nemačke odluke, kao nestalne članice UN, da se uzdrži prilikom glasanja za rezoluciju SB UN o Libiji, što je dovelo do suprotstavljanja i razlike u pozicijama dve grupacije članica EU, sa svim specifičnostima unutrašnjopolitičkih razloga. Jačanje kredibiliteta i uspeh zajedničke spoljne i bezbednosne politike ne može se posmatrati izdvojeno, jer se nalazi u međusobnoj sprezi sa drugim podjednako važnim politikama iz oblasti ekonomske i monetarne politike, istraživanja i razvoja, politike proširenja i ostalih. Ove politike, pored interne, imaju i svoju eksternu dimenziju.

danas ključne za preobražaj svetske ekonomije u pravcu, takozvanih čistih tehnologija koje bi trebalo da budu osnovni nosilac daljeg razvoja. Ukoliko odgovarajućih reformi ne bude, u tekućoj deceniji ili bar za nekoliko narednih godina, privredni rast u EU ne može biti veći od jedan posto godišnje, dok je u prethodnoj deceniji iznosio nešto manje od dva posto, što je svakako nedovoljno za održavanje dosadašnjeg evropskog načina života (standarda) i pravilnog funkcionisanja postojećeg ekonomskog modela, a koji je ispod ekonomskih pokazatelja ostalih faktora u svetu (pre svega, Kina, Indija, nekoliko azijskih država, SAD, Australija, Kanada i druge). Poznato je da postoji određena povezanost između ekonomskog stanja i institucionalnog razvoja EU, odnosno jasno je da ekonomski dinamizam podstiče političke činioce na angažovaniji pristup evropskim integracijama, i obrnuto. U takvim okolnostima i perspektiva proširenja EU, odnosno članstva zemalja Zapadnog Balkana uslovljena je delimično unutrašnjim prilikama i izazovima EU, izazvanim dometima ekonomske krize.¹⁰

Ozbiljnost ekonomske i finansijske krize u EU, čije su posledice vidljive širom Evrope (od najsevernijih zemalja – Islanda – Irske, sve do mediteranskih – Grčke, Španije, Portugalije i Italije), sa ispoljavanjem svih specifičnosti najuticajnijih članica EU, utiče definitivno na dalje postavljanje EU i na njene najvažnije prioritete za duži period. Opšti prioriteti svih država članica EU su svakako stvaranje uslova ekonomskog oporavka, prevazilaženje negativnih socijalnih efekata krize i prilagođavanja evropskih politika uslovima na globalnom nivou, kao vizije njenog delovanja do 2020. godine. Pitanje vizije Evrope jedan je od osnovnih elemenata rasprave koja je u toku među članicama EU. U periodu velike globalne promene, više nego ikada je značajno da se osmisle novi mehanizmi funkcionisanja EU u bližoj i daljoj budućnosti, sa ciljem stvaranja humanijeg evropskog modela društva i prilagođavanja novim uslovima međunarodnih odnosa. To podrazumeva odbranu tekovina iz prošlosti, ali i razvoj novih evropskih odgovornosti za XXI vek, zajedničku energetska politiku EU koja obezbeđuje istinsku energetska sigurnost, kao i jasniju spoljnu politiku, koja će zajednički nastupati u ime interesa EU u celini i zastupati evropske vrednosti u svetu. Vizija predstavlja tranziciju iz onoga što je postalo duboka ekonomska kriza u novu eru koja će obeležiti održiva socijalna tržišna ekonomija. Znanje, kao suštinska vrednost i njegova upotreba u inoviranju evropskog društvenog sistema, trebalo bi da bude ključna oblast/mehanizam maksimalnog korišćenja ljudskog potencijala kojim Evropa raspolaže.¹¹

¹⁰ Na ova pitanja države potencijalni kandidati za članstvo u EU nemaju nikakvog uticaja, ali daleko od toga da razvoj događaja ili nalaženje rešenja nije važno za ove države. Taj odgovor je važan jer definisanjem buduće vizije EU, koja je jedno od glavnih pitanja o kojima se diskutuje u EU, biće potpuno jasna i perspektiva Zapadnog Balkana, i svake države šire, a time će posredno biti osnovana tvrdnja da je pridruživanje EU istorijska kategorija.

¹¹ Ulaganje u ljudski kapital podrazumeva reformu obrazovnog sistema, posebno sa aspekta školovanja novih generacija za tehnička i druga savremena zanimanja, što je jedan od suštinskih prioriteta Strategije EU 2020. Zna se da će

Ekonomska situacija unutar EU

U stručnoj i opštoj javnosti, postavlja se pitanje da li će EU prevazići političko-ekonomsku situaciju, uzrokovanu globalnom krizom i finansijskom krizom evrozone i/ili da li će efekti postojeće krize imati reperkusije na funkcionisanje EU u budućem razvoju.

Ekonomska stagnacija i finansijski negativni efekti na nivou EU, pogotovo zbog loših ekonomskih parametara određenog broja država članica, mogu dugoročnije dovesti do spirale javnog duga, budžetskog deficita, opšte stagnacije i ukupnih performansi EU, uslovljeni programima za prevazilaženje finansijske krize. Ima se u vidu da je za oporavak stanja u privredi određenih zemalja (na primer, Island) i država članica EU (Grčka – najranjivija članica EU po veličini duga bruto društvenog proizvoda posle Italije – 103,4%) do sada odobreno preko 600 milijardi evra. Rast nezaposlenosti bi mogao u narednom periodu da bude i veći nego s početka 2010. godine (Španija je jedna od zemalja EU na koju je kriza najviše uticala, što se odrazilo na budžetski deficit i visoku nezaposlenost – 20% sa tendencijom porasta),¹² pokazujući da kratkoročna rešenja neće zaustaviti krizu. Može se zaključiti da će mehanizmi za očuvanje radnih mesta i industrijskih potencijala biti izazov i za ekonomski najjače zemlje u EU.¹³ Politički, EU može trpeti posledice i zbog sprovođenja liberalnije ekspanzije ekonomije prethodnih godina (neoliberalni segmenti EU), koji je uostalom i jedan od uzročnika teških posledica privredne krize, bez primene korenitih reformi ili uspostavljanja novih modela tržišta.¹⁴

---

do 2020. godine za oko 35 posto poslova unutar EU biti potrebno visoko obrazovanje, što znači da će 15 miliona poslova zahtevati visoke kvalifikacije. Ekonomija EU trpi posledice nedostatka stručnjaka za informacione i komunikacione tehnologije, tako da Nemačka od 1. januara 2011. godine prihvata stručne diplome bez nostrifikacije.

¹² Press Release, Eurostat, videti na internet sajtu Eurostata: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/3-01022011-AP/EN/3-01022011-AP-EN.PDF, objavljeno 1. februara 2011. godine.

¹³ Suočene sa finansijskim udarima i sličnim simptomima krize, mnoge zemlje su bile primorane da deluju individualno kako bi zaštitile svoje ekonomije, pre svega iz unutrašnjopolitičkih razloga i predizbornih obećanja, što je sveukupno narušavalo princip slobodnog tržišta, ekonomske zakone, uz jačanje državnog protekcionizma, a na štetu Evropske unije. EU se, po prvi put, našla pred problemom nejedinstvenih stavova ekonomske politike ili makar drastično različitih pogleda na državnu intervenciju na slobodnom tržištu (državni protekcionizam je u početku krize tokom 2008. i 2009. godine uzeo maha globalno, kao i među najjačim ekonomijama EU), što je pokazala finansijska pomoć automobilskom sektoru – švedske administracije „Volvou“ i „Sabu“, britanske „Jaguaru“ i „Lendroveru“, nemačke „Opelu“, a Rusija je podigla stopu carine na uvoz automobila kako bi zaštitila sopstvenu proizvodnju.

¹⁴ U protekloj deceniji, od uvođenja evra, napravljeno je na primer, na stotine prekršaja odredbi *Stability and Growth Pact* (SGP), koji predstavlja osnovu za koordinisanje nacionalnih fiskalnih politika u okviru evropske monetarne i

Finansijska kriza je istakla osnovne slabosti evropske ekonomije i otkrila rastuće unutrašnje neravnoteže u EU, uz realnu mogućnost pojave spiralnog javnog duga zbog prezaduženosti država članica, opšte ekonomske stagnacije i ugrožavanja ukupnih performansi EU u dužem periodu. Čitava političko-ekonomska situacija unutar EU dodatno je poremećena i pojedinačnim interesima i problemima sa kojima se suočavaju članice, pre svega države osnivači EU – od problema sa nacionalnim budžetskim deficitom, preko problema reforme pojedinih politika EU, pa sve do osnovnog problema, što bi bila udaljenost građana EU od čitavog procesa „projekta EU“.

Posledice finansijske krize svoje pojavne oblike imaju i u socijalnoj sferi, što se slabo navodi kao činjenica, dovodeći do porasta siromaštva, socijalnih tenzija, zaoštavanja postojećih i pojave novih konflikata u pojedinim državama. Jedan od efekata ekonomske krize – kriza zapošljavanja uticala je na javno mnjenje, političke odluke i socijalnu koheziju, pre svega u smislu uvođenja posebnih mera zaštite domaćeg tržišta od strane EU, što je čak uslovlilo primenu restriktivne migracione politike. Islamofobija i otpor građana EU prema imigrantima je fenomen koji opterećuje EU, a koji ranijih godina nije karakterisao zemlje, kao što su Francuska i Holandija, koje prednjače u ispoljavanju nezadovoljstva prema religijskim i kulturološkim razlikama. Slične tendencije su uočljive, čak i u skandinavskim zemljama (Norveška i Finska), za koje je vladalo mišljenje da je skandinavski kapitalizam po tradiciji humaniji, a socijalna pravda generalno poštena. Ako se ima u vidu da preko deset posto stanovništva u Norveškoj ima imigraciono poreklo iz arapskih islamskih zemalja (u glavnom gradu Oslu čak 25 posto), porast netrpeljivosti lokalnog stanovništva je sve prisutniji. Uspeh desničarske partije „Pravi Finci“ na parlamentarnim izborima u Finskoj 2011. godine (osvojenih 19 posto glasova, što je šest puta više nego posle izbora 2007. godine), potvrdio je da evroskepticizam i antiimigrantska politika donose sve veći broj glasova. Iako jačanje antimigrantskih i nacionalističkih stranaka ne ugrožava evropsku demokratiju, svakako predstavlja zaokret na evropskoj političkoj sceni i može da ukazuje u kom se pravcu kreće evropsko društvo.¹⁵

---

ekonomske politike (EMU) o gornjoj granici deficita (tri odsto BDP), zajedno sa sličnim nedostatkom poštovanja ograničenja duga koji je određen ovim Paktom (60 odsto BDP). Dužnička kriza u evrozoni ukazala je na nevoljnost ili nesposobnost država članica i političara da održavaju fiskalnu politiku koja bi bila u saglasnosti sa zahtevima o stabilnosti.

¹⁵ Bivši predsednik Portugalije Mario Soareš, izneo je nedavno svoju ocenu da „od dvadeset sedam evropskih vlada, čak njih dvadeset četiri su ultrakonzervativne i potpuno indiferentne prema vrednostima evropskog projekta“. Primedba autora.

Uslovljenost finansijskom krizom

Rešavanje bilo kog globalnog, pa i unutrašnjeg evropskog pitanja nema dugoročniju perspektivu, ukoliko se bude isključivo tražilo kroz delovanje i interes jedne ili grupe država, ma koliko uticajne bile, jer se smatra da se jedino udruženim naporima i kompromisnim odlukama ostvaruje civilizacijski napredak. Globalizacija i sve veća međuzavisnost ekonomskih i političkih tokova neminovno zahtevaju zajedničke napore i usaglašavanje delovanja svih vlada država članica EU u prilagođavanju novim trendovima na regionalnom i globalnom nivou, pogotovo u suočavanju sa pitanjima kao što su populacioni trendovi i potreba za socijalnom solidarnošću. Objektivni karakter globalizacije i uzajamne zavisnosti su skoro opšte poznate, a njeno zaustavljanje ili usporavanje je skoro nemoguće. Brzina razvijanja novih tehnologija postavlja dalje zahteve i radikalno transformiše život u industrijalizovanom svetu, uključujući i Evropu, pri čemu se stvaraju novi izazovi koji nadmašuju nacionalne granice. Zato, *princip solidarnosti* koji karakteriše EU, kako u sprovođenju njenih unutrašnjih politika tako i u međunarodnim odnosima, kao osnov stabilnosti i garant bezbednosti, predstavlja značajan faktor.¹⁶ Države članice EU moraju biti potpomognute od strane bogatijih, kako bi uz svoje potencijale izgradile adekvatne mehanizme na razne izazove i amortizovale pogubne udare na ekonomiju i društvo uopšte.

Konkretan izraz načela solidarnosti mogao bi, na primer u budućnosti biti realizovan kroz već razmatrani model Evropskog monetarnog fonda, koji ne bi bio samo uspostavljen za zemlje evrozone, nego za sve članice EU. Na taj način, EU bi dogradila svoju institucionalnu strukturu, a pre svega pojačala finansijsku kontrolu i ostvarila centralizaciju fiskalne i monetarne politike, kako bi se ostvario plan dugoročne monetarne stabilnosti i finansijske nezavisnosti EU. Veliki broj stručnjaka i zvaničnika smatra da je evrozoni potrebna institucija sličnog kapaciteta i uticaja, kao što je Međunarodni monetarni fond, i zalažu se za stvaranje evropskog ekvivalenta u nastojanju da EU nezavisno rešava svoje ekonomske probleme. Ako se pak uzroci krize nalaze u neravnoteži spoljne trgovine između država članica i prezađuzenost država članica, onda je širok pristup rešavanja krize kroz inicijativu formiranja Evropske ekonomske vlade verovatno opravdan, s obzirom da bi se na taj način koordinirali svi ekonomski sektori koji su relevantni za

¹⁶ Princip solidarnosti je inkorporiran na brojnim mestima u Lisabonskom ugovoru, na osnovu čega zemlje članice mogu da očekuju pomoć, ako su suočene sa izvanrednim finansijskim teškoćama, što je u osnovi politička logika osnovnih kriterijuma i Mاستrihtskog ugovora o fiskalnoj politici i Pakta za stabilnost. Osnivački sporazumi EU ostaju osnova, pakt između suverenih nacija, odlučnih da podele zajedničku sudbinu i udruže sve veći deo svog suvereniteta, što se odnosi pre svega na ono što je evropskim narodima najvažnije: mir, bezbednost, participatorna demokratija, solidarnost i ekonomsko blagostanje, koji su u skladu sa nazovimo ih evropskim vrednostima, usredsređenim na humanost i ljudsko dostojanstvo.

konkurentnost, ne samo fiskalni, nego i deficiti i viškovi u spoljnoj trgovini, poreska, socijalna, ekološka i obrazovna politika, u kom se pravcu po mom mišljenju, EU zapravo i kreće. Inicijativa dolazi od strane Francuske (uz Nemačku), koje insistiraju na usaglašavanju evropskih ekonomija kroz usvajanje kodeksa konkretnih odgovornosti i harmonizacije ukupnih politika, pa i na ograničavanje duga svake zemlje, što bi bilo uneto u nacionalne ustave.¹⁷ Naime, u želji da se ojača i unificira fiskalna, socijalna i budžetska koordinacija u evrozoni, Nemačka i Francuska su insistirale na usaglašavanju evropskih ekonomija kroz usvajanje kodeksa konkretnih odgovornosti i harmonizaciju plata i poreza, radi jačanja konkurentnosti EU na globalnom planu, ograničavanje duga svake države članice, što bi bilo uneto u nacionalne ustave, kao i jednak evropski porez za korporacije uz povećanje starosne granice (do 67 godina) za odlazak u penziju i druge mere.¹⁸

Nametanjem stroge regulative za kontrolu makroekonomskih prilika unutar evrozone (formalizovanjem dogovora na Samitu EU, 4. aprila 2011. godine, koji je bio posvećen merama za povećanje finansijske discipline u zemljama članicama evrozone, pa sve do najnovije odluke Saveta EU od 30. januara 2012. godine o istoj problematici – fiskalni paket regulisanja striktnih fiskalnih pravila i sankcionisanje država članice), još jednom je potvrđena teza i pretpostavke da će se glavne reforme i promene unutar EU ostvarivati zahvaljujući insistiranju Nemačke i Francuske, uz saglasnost ostalih članica bez nepotrebnog oponiranja.¹⁹ Dugoročno, efekti takve

¹⁷ Usaglašen stav Nemačke i Francuske oko uvođenja „Evropske ekonomske vlade“ podrazumeva i to da ove dve zemlje ne žele više da budu isključivo upućene na instrumente „EU 27“. Evropsku ekonomsku vladu (tzv. „privredna vlada“) bi podrazumevali sastanci šefova država i vlada evrozone, koji bi bili održavani dva puta godišnje. Stalni predsednik ove grupacije bio bi van H. Van Rompuj, postojao bi sekretarijat evro grupe, dok bi saradnja ministara finansija i državnih sekretara za finansije evrozone bila pojačana i podignuta na viši institucionalni nivo.

¹⁸ Povodom i u kontekstu nametanja strogih kriterijuma od strane Nemačke i Francuske, u stručnim evropskim krugovima pojavio se nov izraz, termin ili tehnička krilatica – engl. *Hear Sheart*. Na srpskom jeziku, slobodan prevod bi mogao da bude – bodljikava košulja (Primedba autora). Konkretno, izraz potiče iz prakse koja je primenjivana u katoličkim manastirima u srednjem veku, kada je katoličko sveštenstvo koristilo kao garderobu bodljikave košulje ili navlake za telo, koje su bile ukrašene metalnim bodljama i čiodama. Bockanjem tela stalno je podsećalo sveštenike na ljudske grehove i potrebu ispaštanja.

¹⁹ U institucionalnoj i zakonodavnoj „arhitekturi“ EU, za očekivanje je da se politička „težina“ tri najveća faktora u EU – Nemačke, Francuske i Velike Britanije, sa svim njihovim specifičnostima, još snažnije demonstrira. Primetno je i profilisanje, nazovimo ga - drugog ili trećeg kruga - ešalona zemalja u kome se pozicioniraju ostale države članice koje ipak u manjoj meri mogu da zastupaju svoje interese, odnosno moraće da se uklapaju u opšte interese ili interese ostalih. Postoji i osnovano strahovanje oko podele zemalja unutar EU, odnosno u okviru zemalja iz evrozone, s obzirom da se u grupaciji evrozone pojavljuju tešniji modeli saradnje. Ubuduće bi mogla da postoji, takozvana

politike bi trebalo da doprinesu jačanju konkurentnosti EU i njenog dalekosežnijeg pozicioniranja.

U svetlu navedenih složenih unutrašnjih odnosa i načinima kako se postojeći problemi mogu prevladati u procesu traženja rešenja na izazove unutrašnjeg i spoljnopolitičkog plana, tekuća decenija bi trebalo da bude iskorišćena da se „projektu“ EU pruži dodatni stimulus ili sadržaj koji do sada EU možda nije karakterisao. Kratkoročnije gledano, kroz godinu-dve, razumevanje među liderima i stabilni odnosi glavnih evropskih partnera, biće od ključnog značaja za EU, s obzirom da predstojeći izbori u Francuskoj (2012. godine) i u Nemačkoj (2013. godine) ne predstavljaju povoljne okolnosti za punu koncentraciju odnosa prema EU u celini, nego će pre svega biti okrenuti unutrašnjim prilikama. U svakom slučaju, EU predstoji, pored preokupiranosti sopstvenim unutrašnjim problemima, period kada će morati da demonstrira i sprovodi koherentniju zajedničku politiku i da usaglasi i koordinira najvažnije prioritete, bar za petogodišnji novi saziv Evropske komisije (do 2014. godine).²⁰

„dvostruka Evropa“: „klub 27“, koji bi se, kao i do sada, starao prevashodno o zajedničkom tržištu, i „klub 17“, koji bi imao zajedničku finansijsku, budžetsku i socijalnu politiku. Da Nemačka razmišlja i o dalekosežnijim koracima, za koji bi bilo potrebno izmeniti Lisabonski ugovor, potvrdila je u svom govoru povodom rasprave o predlogu budžeta EU za 2012. godinu (održanom 7. septembra 2011. godine u Berlinu) kancelarka Angela Merkel, koja je istakla da ukoliko se želi da Evropa bude jaka i u budućnosti, izmena osnivačkih ugovora ne sme predstavljati tabu.

²⁰ Do sada, institucionalne promene vezane za stupanje na snagu novog Lisabonskog ugovora, omogućile su izbor novog (prvog) stalnog predsednika Evropskog saveta (petogodišnji mandat), kao i visokog predstavnika i potpredsednika Komisije zaduženog za spoljnu i bezbednosnu politiku EU. Formiranje Službe spoljnih poslova EU (*European External Action Service*) predstavlja novo političko i organizaciono iskušenje za EU i zemlje članice, što znači da će proći nekoliko godina u cilju prevazilaženja prisutne psihologije imperativnog sprovođenja nacionalnih interesa kroz koordinaciju zajedničkih spoljnopolitičkih nastupa EU na međunarodnom planu. Pored toga, nov saziv Evropske komisije (takozvana Komisija Baroso II, po imenu predsednika Komisije Žose Manuela Barosa - stupila na dužnost 1. februara 2010. godine) predložio je određeni paket mera za prevazilaženje problema sa kojima se EU aktuelno suočava. Tokom razvoja EU svaki saziv Evropske komisije je ostvario određeni uspeh, često u vezi sa glavnim ugovornim promenama. Prvi saziv je ostao upamćen po takozvanoj Žak Delor Komisiji (uspostavljanje jedinstvenog tržišta), drugi za Ugovor iz Mاستrihta tzv. Žak Santer Komisija (lansiranje evra), Komisija Romana Prodića je ostala upamćena po „velikom“ proširenju na Istok, a tzv. Baroso I Komisija (2004-2009) ostaje zabeležena u istoriji za preduzimanje inicijativa EU u suočavanju sa klimatskim promenama i ratifikacijom (primena) Lisabonskog ugovora. Svaka od ovih postignuća bio je korak napred za Evropu.

Izazovi i perspektive

Od istog značaja je razmatranje društvenih faktora koji bi, takođe mogli da utiču dalekosežnije na ishod budućeg razvoja EU – misli se, pre svega na stavove građana država članica EU o nižem nivou životnog standarda unutar EU u odnosu na prethodne decenije, odnosu uticaju javnog mnjenja. Kako su politička rukovodstva u savremenim uslovima prinuđena da reaguju na događaje koji se pokreću iz različitih interesa, građani bi mogli postajati sve ciničniji i gnevniiji zbog neuspeha njihovih lidera da vode i kontrolišu događaje. Postoji mogućnost da prevlada (većinski) stav građana da političke etablirane sisteme smatra suštinski nesposobnim da proizvedu zaista popularne i harizmatične lidere – lidere koji bi bili sposobni da pobude poverenje svojih sledbenika. Opadanje interesa glasača je očigledno, pre svega zbog narastajuće ekonomske krize, neizvesne budućnosti, nerazumevanja funkcionisanja institucija i uticaja EU na nacionalne probleme, izvesnog političkog zasićenja, kao i brojnih afera u kojima su učestvovalе političke ličnosti na različitim nivoima. S tim u vezi, poznato je da postoji i značajno smanjenje podrške budućem proširenju.²¹

Reakcije država članica EU upućuju na relativan zaključak da jedinstven odgovor na krizu ne postoji, bez jasno utvrđene promene funkcionisanja sistema. Traže se ekonomske mere, a pri tome se zanemaruju socijalni efekti koji mogu ozbiljno da uzdrmaju bezbednost u dugoročnijem vremenskom periodu. Opštedruštveni pritisak na rukovodstva država članica EU, kao i prema birokratiji institucija EU, sve je intenzivniji, zbog sve izraženijeg dejstva loših ekonomskih pokazatelja i sve prisutnijim nezadovoljstvom građana.²²

²¹ U perspektivi, prijem svake nove članice mogao bi da zahteva referendum u državama članicama EU. Primenom Lisabonskog ugovora, Evropski parlament i nacionalni parlamenti imaju mogućnost javnog izražavanja oko eventualnih političkih rezervi vezanih za članstvo određene države u EU. Takođe, proces ratifikacije prijema novih članica će se odvijati u 27 (ili 29 zajedno sa Islandom i Hrvatskom kao budućim članicama EU) nacionalnih parlamenata država članica EU, što će predstavljati veliki poduhvat, a da bi se obezbedio njegov uspeh, biće potrebno učiniti dosta na promeni mišljenja glasača i formiranju povoljnije atmosfere od ove koja je aktuelno prisutna. Mora se imati u vidu i održavanje nacionalnih izbora u velikom broju država u budućnosti, koji u osnovi pokazuju opredeljenje većine građana za zadržavanje postojećeg stanja, odnosno, širenja straha od proširenja granica, što za rezultat ima negativan stav prema promenama. Ili se može tumačiti da su strepnje od proširenja odraz slabosti EU.

²² Usredsređeni na strukturne reforme, mere za smanjenje budžetskog deficita i očuvanje bankarskog sektora, političari gube iz vida subjekte koji treba da iznesu najavljene programe ekonomskog oporavka. Prema analizama britanskih naučnika sa Oksforda (na primer, tim Dejvida Staklera sa katedre za sociologiju) odavno je utvrđena veza između rasta nezaposlenosti, porasta pokazatelja mentalnih slučajeva, uz upozorenje da će smanjenje izdvajanja za zdravstveno osiguranje dovesti do porasta alkoholizma, srčanih i drugih oboljenja širom kontinenta. Nemačka je smanjila zdravstvene troškove za osam posto, a Španija je u okviru budžetskih reformi smanjila drastično broj

Produženje ekonomske krize, sa karakteristikama visoke nezaposlenosti, minimalnih nadnica, bez izdataka za socijalno najugroženije, posebno u siromašnijim zemljama, mogu dovesti realno do socijalnih nemira širih razmera i značajnijih političkih promena. Mogu se pojaviti radikalni pokreti za „socijalizaciju“, a time dovesti do ekstremnih pojava, opšte panike, poskupljenja hrane, pojave terorističkih organizacija u borbi protiv političara, uz opasnost stvaranja „socijalne bombe“, sa nesagledivim posledicama u budućnosti.²³ Ova konstatacija se bazira na realnom stanju, jer ima pokazatelja da je ekonomska kriza sa kojom se suočava Evropa već u sadašnjem vremenu praćena sa porastom nasilja i gubitkom samopouzdanja, zbog čega su sve izraženiji društveni problemi i u najrazvijenijim državama.

Uzimajući u obzir dosadašnji tok razvoja EU, lako se konstatuje da je današnja EU bitno drugačija institucija od pre deset, dvadeset ili trideset godina. Time se potvrđuju mišljenja da EU predstavlja „pokretnu metu“, usled čestih unutrašnjih promena i faznih kriza, koje ovaj ekonomski, politički i pravni sistem čine veoma dinamičnim, a koji će se i u budućnosti konstantno menjati. Zato unutar EU uvek postoji mnogo otvorenih političkih pitanja.²⁴ Pitanje: da li EU sa 27 članica može istom brzinom da ostvaruje integracije u svim oblastima, takođe može da predstavlja dilemu. Prijem novih zemalja (proširenje iz 2004-2007. godine) uvećao je broj država članica za 80% (sa 15 na 27), iako je povećanju broja stanovnika EU doprineo sa samo 27%, a povećanju bruto nacionalnog dohotka sa samo 5,5%. Dramatično povećanje broja država članica trostruko je uvećalo broj mogućih kombinacija bilateralnih odnosa, što odnose čini dodatno komplikovanim. U evropskim institucijama sada se, uz pretpostavku da ministarskim konferencijama prisustvuju samo po dva predstavnika iz jedne države, u sali za

---

lekova koji su bez participacije dostupni najsiromašnijim slojevima stanovništva. Podatak baziran prema izveštajima svetskih agencija sa skupa ekonomsko-finansijske elite, koji je održan u Eks an Provansu u Francuskoj (jul 2010. godine) povodom tekuće krize u EU. Zaključak skupa je da EU čeka novi privredni košmar zbog anemičnog ekonomskog oporavka (zajedno sa Nemačkom – najnoviji pokazatelji govore o sedmomesecom uzastopnom padu poverenja u nemačku privredu, kao i da nemačka privreda trpi zbog usporavanja rasta globalne tražnje. Prognozira se i nemački privredni rast od svega 0,5 posto tokom 2012. godine).

²³ „Ono što je započelo kao finansijska kriza, pretvorilo se u ekonomsku krizu, a sada se može transformisati u krizu nezaposlenosti velikih razmera i ekonomski kolaps, te se može pretvoriti u socijalnu krizu“, o čemu je više puta govorio predsednik Evropske centralne banke Žan Klod Triše još sredinom 2008. godine, kada je kriza počela. Primedba autora.

²⁴ Kao što se postavlja pitanje održivosti Evropske komisije od 27 država članica, isto tako postavlja se pitanje da li Evropski parlament može ekspresnim glasanjima da zadovolji proces usaglašavanja ili saodlučivanje u brojnim sporazumima? S obzirom da svaka zemlja članica ima svog člana Komisije (27), da li i Evropski parlament treba da ima 27 sektora (EP aktuelno ima 18 sektora) jer „izvršna funkcija“ treba da odslikava „parlamentarnu“.

konferencijskim stolom nalazi najmanje šezdeset ljudi što otežava i samo održavanje sastanaka (postoje primeri da se sagovornici iz država članica na najvišem nivou uopšte ne upoznaju). Dok su se u inicijalnoj „šestorki” (zemlje osnivači) nalazile tri velike i tri manje zemlje, danas dominaciju imaju manje države, kojih je tri puta više od velikih. Da li to može dovesti do formiranja jezgra članica osnivača EU i perifernih članica EU?

U daljoj razradi ove problematike, moglo bi se lakonski postaviti još jedno kontradiktorno pitanje – gde su granice Evrope i da li će se one menjati u perspektivi od deset godina? Pitanje preispitivanja daljeg širenja granica EU, nivoa integracija i produbljivanja saradnje, u fokusu je razvoja EU već nekoliko godina, sa svim rizicima i prednostima kompleksnih političkih i ekonomskih implikacija.²⁵

Prioriteti EU

Trajni prioritet EU ostaje integracioni proces u pravcu jačanja nadnacionalne institucionalne tvorevine i u pravcu ostvarivanju uticajnog faktora u ukupnim međunarodnim odnosima. Kapaciteti, ekonomski, politički, pa i vojni kroz misije EU globalno, ukazuju da će EU za duži period ostati jedan od ključnih činilaca u svetskim odnosima, bez obzira na suočavanje sa kriznim periodom. Posmatrano iz današnjeg ugla, njena dva neposredna prioriteta se odnose na obezbeđivanje energetske stabilnosti, sa racionalnijom potrošnjom i razvojem alternativnih izvora. Na ovaj, nadovezuje se drugi prioritet – razvoj nauke i tehnologije na najširem planu, koji treba da obezbedi EU mesto među vodećim razvojnim centrima u svetu.

Danas je očigledno da je siguran, bezbedan i održivi energetske razvoj neposredan prioritet EU, što podrazumeva ostvarivanje funkcionalne povezanosti i integracije unutrašnjeg energetskog tržišta. Sa praktičnog

²⁵ U vremenima ekonomske krize u EU javlja se i mogućnost brže integracije, koja ne mora isključivo da podrazumeva puno članstvo u ekonomskoj i monetarnoj uniji, već može da bude ograničena na jedan ili drugi aspekt tih odnosa. Da bi se mogućnost sagledavala kao relevantna, trebalo bi detaljnije razmotriti ideju proširenja zone evra, budući da je to jedno od rešenja u finansijskim kriznim vremenima ili u kasnijoj fazi razvoja EU (proširenja) realnost. Iz međunarodnih finansijskih institucija već su se javljali predlozi da bi bilo dobro kada bi Evropska centralna banka (ECB) omogućila zemljama koje bi želele da učvrste evro kao zvanično sredstvo plaćanja. Te bi zemlje bile u sličnom statusu kao Crna Gora ili Kosovo (Albanija je pokazala interes za uvođenje jedinstvene monete u nacionalni monetarni sistem) jer bi im zvaničan novac bio evro, ali ne bi bile članice ekonomske i monetarne unije. Za sada nema izgleda da će ECB prihvatiti nešto slično, ali ima smisla razmotriti na čemu je tačno zasnovan predlog. Sa druge strane, imajući u vidu težinu i ozbiljnost aktuelne ekonomske krize u EU, globalni i unutrašnji izazovi unutar EU bi mogli da izvrše snažan pritisak na oblikovanje ostalih politika na nivou EU (od unutrašnjeg tržišta, preko politike migracije, zajedničke energetske politike, sve do zajedničke spoljne i bezbednosne politike).

stanovišta, akcenat je na modernizaciji i proširenju evropske energetske infrastrukture i njenog povezivanja sa prekograničnim mrežama snabdevanja naftom i gasom, uz komplementarno unapređivanje alternativnih puteva snabdevanja energentima, kao i razvoj obnovljivih izvora energije.

Jedan od najvažnijih faktora u budućnosti sveta je svakako energetika.²⁶ Energetika je bila i prvobitan podstrek za evropske integracije i ostaje strateški prioritet, s obzirom na činjenicu, da ako tekući trend bude zadržan, EU postaje sve zavisnija od uvoza iz nestabilnih i nepouzdatih regiona. Ne malo puta je konstatovano da je stvaranje zone mira i prosperiteta u susedstvu od interesa za samu EU, te da je investiranje u infrastrukturu i institucije u zemljama okruženja isplativo. Pred EU se postavlja zadatak da se orijentiše i primeni tehnološki inovativniju energetska politiku (na primer, ekspanzija automobila na električni pogon, značajnija upotreba energije vetra, plime ili sunca, ali i nuklearne energije, uz veću raznolikost u snabdevanju tradicionalnim energentima i tranzitnim rutama), u protivnom, sasvim je izvesno da će se suočiti sa istinskom krizom u budućnosti.

Istraživanje i inovacije imaju veliki značaj za unapređivanje konkurentnosti EU na svetskom tržištu i u tom pogledu, i ja se pridružujem preovlađujućim mišljenjima da bi Evropa morala da održi korak sa vodećim državama u svetu na polju razvojnog istraživanja, i to u uslovima sve većih izazova, kao što su klimatske promene, energetska bezbednost, demografski uslovi, koje *Strategija 2020* navodi kao centralne prioritete EU.²⁷

Prema *Strategiji 2020*, jedan od glavnih načina za poboljšavanje razvoja evropske privrede i ekonomije, jeste primena inovacija, sa očekivanjem da će moderni trendovi i proizvodi sofisticirane tehnologije (dizajn, patenti, *soft goods* i drugo) naći primenu u većini evropskih kompanija, podizanjem nivoa istraživanja i razvoja. Ističe se potreba za većim ulaganjima u evropske univerzitete, odnosno otvaranje mogućnosti visokog obrazovanja širem sloju stanovništva. Sposobnost primene inovacija, vodeće mesto u istraživanjima i novim tehnologijama u izmenjenom svetu će nosiocima razvoja obezbeđivati ključnu prednost, kao što je nekada bila vojna moć. S obzirom na kapacitete i dosadašnja dostignuća, EU ima uslove da ostvari zadate prioritete.

Zaključak

Prve godine prve decenije XXI veka (2010-2011), praćene političkim previranjima, uvek prisutnim pojedinačnim interesima država članica, uz pojačani evroskepticizam koji tradicionalno prati revidiranja politika i institucionalne reforme, zahtevale su ubrzano sprovođenje ugovornih

²⁶ Petrović, D., „Ka multipolarnom svetskom poretku”, Pešić i sinovi, Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2010, 173 str.

²⁷ Internet sajt Evropske komisije: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm, 1.04.2011.

obaveza EU, odnosno uspostavljanje novih struktura institucija. Rešavanje unutrašnjih izazova same EU i država članica EU, u korelaciji sa globalnim dešavanjima, predstavljace prioritet za duži period u cilju stvaranja uslova ekonomskog oporavka, te se priklanjam mišljenjima da će proces daljih transformacija, konstantnog prilagođavanja EU biti nastavljen i u budućnosti.

Događanja unutar EU i među državama članicama pokazuju da je, bar za vreme dve-tri godine koliko traje kriza, postojala minimalna saglasnost i solidarnost sa inicijativom i uticajem jednog broja lidera ili nacionalnih vlada najuticajnijih država članica EU, u pogledu okvira u kome će se tražiti dugoročna, institucionalna rešenja (posebno u oblasti integracija fiskalnomonetarnih obaveza država članica, ali još više donošenje kratkoročnih mera za postizanje makroekonomskih performansi). Stoga će razumevanje među liderima i stabilni odnosi glavnih evropskih partnera, biti od ključnog značaja za EU. U svakom slučaju, EU će karakterisati, pored poznate „zasićenosti“ proširenjem EU koje će potrajati izvesno vreme, preokupiranost sopstvenim unutrašnjim aktivnostima, uslovljeni dinamikom i sposobnošću prilagođavanja novim tržištima i trendovima u svetskoj privredi. Paralelno, predstoji joj period kada će morati da demonstrira i sprovodi koherentniju zajedničku politiku i da usaglašava i koordinira prioritete, bar za petogodišnji saziv sadašnje Evropske komisije (mandat do 2014. godine).

Kao i mnogo puta do sada, jedinstvo integracionog mehanizma EU će biti ponovo na „ispitu“, ovog puta usled efekata finansijske krize. Nepredvidivi efekti krize svakako bi mogli izazvati uticaj na EU, u nekom slučaju i njenu reviziju. Precizniji zaključci se mogu izvoditi kroz stručne radove uz sagledavanje ostalih činilaca u njihovom određivanju (otplate kreditnih obaveza Grčke prema poveriocima i potencijalni problemi sa javnim dugovima i budžetskim restrikcijama većih država članica, gubitak uticaja EU na međunarodnom planu, usled objektivnih kretanja na globalnom ekonomskom tržištu i dr.).

Period konsolidovanja i uobličavanja institucionalnog ustrojstva EU, kroz koji EU prolazi, zahtevaće određeni broj godina, pre svega za striktno sprovođenje novih finansijskih pravila i postizanje veće stope privrednog rasta (odnos visine državnih dugova prema rastu bruto domaćeg proizvoda nisu na potrebnom nivou kod većine država članica, osim možda nemačke privrede). Sve dosadašnje aktivnosti i mere treba posmatrati na način da će uticati povoljno na poboljšanje ekonomske dimenzije i političke integracije. Modeli privrednog rasta i opšteg razvoja, kako država članica, tako i EU u celini, kao i strukturne reforme, u velikoj meri su dati kroz tzv. strategiju „Evropa 2020“. EU još uvek predstavlja svetsku silu u mnogim oblastima naučnotehnološkog razvoja, posebno u pilot oblastima koje su u budućnosti ključne za preobražaj svetske ekonomije u pravcu tzv. čistih tehnologija, kao i nano i informacionih tehnologija koje će biti osnovni nosilac daljeg razvoja. Što se tiče aktuelne situacije i odnosa unutar EU, realnije je EU sagledavati iz aspekta prevazilaženja kriznog perioda, nego njenog zastoja ili neke vrste

dezintegracije, odnosno kroz period konsolidovanja i reformi institucionalnog ustrojstva. Taj period može biti krucijalan za budućnost EU na način da utiče na poboljšanje ekonomske i političke dimenzije integracije.

Prema mišljenju evropskih analitičara, postoji mogućnost da bi se usvajanjem daljih mera moglo doprineti ostvarenju planova kojima se predviđa pretapanje zajednice evropskih zemalja iz njenog sadašnjeg oblika u kontinentalnu super(nad)državu. Uspostavljanje takve državne zajednice, pretpostavlja odgovarajuću reviziju Lisabonskog ugovora koji bi jednog dana trebalo da bude pretvoren u Ustav EU. Glavna dilema u daljem razvoju EU svodi se na pitanje da li će se u okviru sadašnjih članica EU uspostaviti institucionalna ravnoteža, što je drugi izraz za potrebu uvažavanja „malih“ članica EU, koje izražavaju bojazan od dominacije „velikih“. Pitanje revidiranja starih, osnivačkih i stvaranje novih, strateških dogovora EU, svakako će biti tema za diskusije u godinama ispred nas. Uostalom, Lisabonski ugovor je već revidiran posle svega godinu dana kada su donete prve (ograničene) promene oko formiranja stalnog mehanizma za osiguranje finansijske stabilnosti evrozona, što nam govori da su izuzeci uvek mogući.

Ovim mišljenjem se tvrdi da je realnija opcija da će EU prevazići još jedan krizni period, sa perspektivom novih institucionalnih oblika. Ni do sada, svaka odluka EU nije bila najracionalnija i najbolje rešenje. Daleko je značajnije da EU predstavlja fenomen u međunarodnim odnosima i u nizu aspekata model i „eksperiment“ za druge. Zato mogu da potvrdim tezu koju zastupam da bez obzira na tačnost da je EU nesavršena institucionalna tvorevina, sa paradoksima i brojnim nedorečenostima, ipak raspolaže vrednostima o kojima se može govoriti kao o posebnom, jedinstvenom evropskom društvenom modelu.

Bibliografija

1. Delors, J., *Mémoires*, Plon, Paris, 2004.
2. Foucher, M., *L' Union européenne un demi-cècle plus tard: état des lieux et scénarios de relance*, Fondation Robert Schuman, Paris 2007, p. 94.
3. Friedman, G., *The next 100 years: A forecast for the 21st Century*, Doubleday, New York, 2009.
4. Gnesotto, N., Grevi, G., *The New Global Puzzle, What world for the European Union*, Institute for Security Studies, Paris, 2002.
5. Grant, Charles., *EU 2010. An optimistic vision of the futur*, Center for European reform, London, 2010, p. 76.
6. Jovanović, Miroslav N., *Is the Eurozone rescue strategy tantamount to the rearrangement of deckchairs on the Titanic?* University of Geneva, European Institute, Geneve, 2010. Više na internet adresi: <http://www.miroslavjovanovic.ch/>
7. Lasić, M., *Evropska unija: nastanak, stratejske nedoumice i integracijski dometi*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 2009, str. 500.
8. Patten, Ch., *What Next?: Surviving the Twenty-first Century*, Allen Lane; 2008, p. 512.

9. Petrović, D., *Ka multipolarnom svetskom poretku*, Pešić i sinovi, Centar za razvoj međunarodne saradnje, Beograd, 2010, str. 223.
10. Sutu, Ž-A., *Neizvestan savez, Istorija evropske zajednice*, Klio, Beograd, 2001, str. 411.
11. Šmale, V., *Istorija evropske ideje*, Klio, Beograd, 2003.
12. Athanassiou. Phoebus, "Whitdrawal and expulsion from the EU and EMU: Some reflections, ECB, Legal Working paper N. 10, Frankfurt, decembar 2009. Više na internet adresi: <http://ecb.int/pub/pdf/scplps/ecblwp10.pdf>
13. Congleton, R. D., *Notes on the fiscal crisis and the bail out*, George Mason University - Center for Study of Public Choice; George Mason University - Department of Economics PDF fajl, s. 1-29, Fairfax, 2009.
14. Emanouilidis, J., *The Barosso II Commission and the need to extend Europe 2020*, European Policy Centre, Brussels, 2010.
15. *Next generation innovation policy, the future of EU innovation policy to support market growth*, Ernst & Young, in collaboration with CEPS, Brussels, 2011, p. 37.
16. *The world in 2025*, numbered authors, Directorate General for Research, Socio Economic, Science and Humanities, European Commission, Brusells, January, 2009, p. 387.
17. *US Annual Intelligence Community Threat Assessment*, Vašington, 2010. Dostupan na internet adresi: www.dni.gov/tetimonies/20100202_testimony.pdf

Internet stranice međunarodnih institucija, instituta, medijskih i specijalizovanih servisa:

- Službena internet adresa Komisije EU (www.ec.europa.eu)
- Službena internet adresa Evropska statistička služba, Evrostat (www.ec.europa.eu/eurostat)
- www.reflectiongroup.eu
- www.biznisnovine.com
- *The Economist*
- *EUObserver*
- *New York Times*
- *Frankfurter Allgemeine Zeitung*
- *Bulletin Quotidien Europe*
- *European Voice*
- *New Europe*
- *Deutsche Welle*
- Specijalizovani dodatak Plave strane, vikend izdanje dnevnih novina Danas

Saša Ojdanić, MA

**FUTURE OF THE EUROPEAN UNION (2010-2020):
CHALLENGES AND PROSPECTS**

ABSTRACT

The term “future” covers the period of the EU’s development in the next ten years (2010-2020). The analysis starts from the time when the Lisbon Treaty entered into force (from December 1st, 2009). More important than the symbolism of years are the complex socio-political relations, both at the international level and within the EU, together with probable consequences of the economic and financial crisis. All that could have a long-term influence on EU decisions, meaning that the EU needs to make necessary adjustments in line with the changing conditions in the world, is viewed in within the context of the realisation of the vision of its work by the year 2020.

Key words: the economic and financial crisis, challenges, reform, vision.